

1 Timoti

Poltä äma gubaŋi kubä Anutu täŋo man yäŋahäwani u jukuman iwetkuk

1-2 ✨ Nanakna Timoti, näk Pol, Kristo täŋo aposorotä man ŋo kudän täŋ gamitat. Waki keri-ken nanik nimagurani ämanin Anutu ba Kristo Jesu, yarä unitä peŋ näwet-pewän aposoro ahäŋkut. Kristo ini kubä-tägän kunum gänaŋ täga api nimagut yäpmäŋ ärowek. Täŋpäkaŋ Timoti, nadäkiniknek kubägän unita gäka nadäŋira nanakna bureni ude täyan. Unitä orakorak, butewaki ba bänep pidäm Anutu Nan ba Ekäninin Kristo Jesu uken nanik gäkä terak äroton.

Äma ätu Anutu täŋo man peŋawähut täkaŋ

3 ✨ Timoti, näk Masedonia kome kwa yäŋkaŋ gäwetkuro ude kaŋ tä! Efesus komeken ätukät itkaŋ äma ätutä Anutu täŋo man yäŋpäŋ peŋawähut täkaŋ uwä yabäŋ yäŋpewi kaŋ pewut!

4 ✨ Äma udewanitä imaka burenita nämo yäk täkaŋ. Uwä äbekiye oraniye täŋo kobap man yäŋit äma biani umunitä it yäpmäŋ äbuŋo unitäŋo mebärita yäŋpäŋ-nadäk täk täkaŋ. Man ude-wanitä äbot täŋpani ämawebe täŋo nadäk-nadäki täŋpä wawäpäŋ Anututa nadäŋ imikinik täŋpäŋ kuŋatta nämo täŋkentäŋ yämik täyak. Ba imaka tägatäga Anututä ämawebe bänepi-ken täkta nadätak

✨ 1:1-2: Kol 1:27 ✨ 1:1-2: Apos 16:1-3; Tai 1:4 ✨ 1:3: Plp 2:24

✨ 1:4: 1Ti 4:7; Tai 1:14

u nämoinik täñkentäñ yämik täyak. Unita man jopi yäk täkañ u kañ pewut!

⁵ Ima mebärita man kehäromi ño yäyat? U äbot täñpani ämawebe bämopi-ken bänep iron kädet täñmeham täkta yäyat. Täñpäkañ bänep iron kädet u jop nämö ahäwek. Nämoinik, Jesuta nadäkinik bureni täñpäñ Anutu inamiken bänep kuräki-inik itkañ bänep udewanitä kädet u siwoñi yäñ täwet täkañ ugänpäñ iwatneñ. Ude täñirä bänep iron kädet bureni u api ahäwek.

⁶ Upäñkañ äma ätu kädet u peñpäñ man jopi, jirañ-ken nanik kañ-ahäñkuño upäñ yäpmäñ kuñat täkañ.

⁷ ✧ Täñkañ inita ñode yäk täkañ; Nin Juda täño бага man unitäño yäwoñärewani äma yäk. Baga man unita nadäna tärek täkañ yäñ yäk täkañ. Ude yäk täkañ upäñkañ бага man unitäño mebäri nämö nadäwä tärewäkañ jop man yäk täkañ.

⁸ ✧ Täñpäkañ ninä бага manta ñode nadäk täkamäñ; Uwä nadäk siwoñi terak yäpmäñ kuñatnero uyaku бага man u imaka täga yäñ nadäne.

⁹ Baga man u äma siwoñi kuñaranita yäñpäñ nämö pewä ahäwani. Nämö uwä äma бага man utpäñ ärowani kädet pewä ahäk täkañ unita yäñpäñ pewani. Äma udewani Anutu täño kädet mäde ut imiñkañ momi täktäk kädet ba kome täño kädet ugänpäñ iwat täkañ. Täñpäñ miñiye naniye ba äma ätu kumäñ-kumäñ däpmäk täkañ.

¹⁰ ✧ Ba kubokäret täk täkañ, ba añ täño kudän täk täkañ, ba ämawebe jop yäkñatpäñ yäpmäñ päñku äma

ätuta watä piä täñ yämikta yäniñ kireñirä monen yämik täkañ. Täñkañ äma udeyani jopman yäk täkañ, ba Ekäni täño wäpi yänpäñ jopman terak yäñkehäromtak man yäk täkañ, ba kädet waki u ba u Anutu täño man mebäri burenitä yäjiwät täyak upäñ täk täkañ.

11 ✧ Täñpäkañ man bureni mäde ut imik täkañ uwä manbiñam Anututä näkä yäñahähta namiñkuko u. U Anutu irit gäripi niked täño mähemi, unitäño manbiñam epmäget penyäñek ikek u.

Ekänitä Pol orañ imikinik täñkuk

12 ✧ Ekäni Jesu Kristotä kehäromi namiñpäñ täñkehäromtañ namiñkuk. Täñkañ piäna täga api täñpek yäñ nadäñ namiñpäñ watä piä täñ imetta yäñ namiñkuk. Unita bänep täga man iwet täyat.

13 Bian it yäpmäñ äbutken uken näk Kristota yäñärok man yäñit, komi imiñit ba piäni täñpäwakta kädet mebäri mebäri pewa-ahänkuñ. Täñpäkañ guñ itkañ Ekäni täño mebäri nämo nadäwa tumbäpäñ waki täñ imiñkuro mebäri unita Anututä butewaki nadäñ namiñkuk.

14 Täñpäñ Ekäni täño irontä näkä terak tokñek parirän Kristo Jesuken nanik bänep ironkät nadäkinik niked ahänkut.

15 ✧ Node nadä; Jesu Kristotä momi täñpani wakiken nanik yämagutta kome terak äpuk. Man uwä bureni-inik. U kuduptagän bänepnin-ken penpäñ yäpmäñ kuñatnañi. Täñpäkañ waki täñpani täño intäjukun äma bureni u näk ño.

✧ **1:11:** 1Ti 6:15 ✧ **1:12:** Apos 9:15; Gal 1:15-16, 1Ko 15:9-10; Gal 1:13 ✧ **1:15:** Luk 15:2, 19:10

16 Kowata yäpnaŋi upäŋkaŋ butewaki pähap, unitäŋo mebäri näkä terak kuduŋtagän äronkuk. Täŋpäŋ äma momi wakiinik täŋpani näka butewaki u mebäri ŋodeta nadäŋ namiŋkuk. Ämawebe nadäkinik täŋpäŋ irit kehäromita biŋam tänayäŋ täkaŋ unitä kudän kudupi näkä terak äronkuko unitäŋo mebäri kaŋpäŋ nadäneŋta Kristotä ude uwä täŋ namiŋkuk. Ude kaŋpäŋ nadäŋpäŋ ŋode täga nadäneŋ; Polta täŋ imiŋkuko udegän ninta täga täŋ nimek.

17 ✧ Unita ŋode yäwa! Irit kehäromi täŋo Ekäni u ekäni pähap. Uwä kumäk-kumäki nämo ba ämatä känäŋi nämo. U Anutu pähap kubägän. Unita unitäŋo wäpi biŋam ba epmäget peŋyänjeki pat yäpmäŋ kuŋpäŋ pen it yäpmäŋ kuk täyon. Bureninik!

18 ✧ Eruk, nanakna Timoti, profet ätutä man yäŋtäreŋ gamani udegän peŋ gäwetat. Gäk man u iyap taŋpäŋ Ekäni täŋo man unita yäŋpäŋ ämik kaŋtä.

19 ✧ Täŋpäkaŋ nadäkinikka kehäromigän parirän bänepkatä kudän u siwoŋi yäŋ nadäk täyan ugänpäŋ kaŋ iwat. Äma ätutä ude nämo täŋkuŋo unita nadäkiniki pewä putärewäpäŋ waŋkuŋ.

20 ✧ Äma uken nanik kubä wäpi Himeneus. Kubäwä wäpi Aleksada. Yarä u Anututa yäŋärok man iwet täkamän unita Satan keru terak yepmaŋkut. Ude täŋkurowä Satantä komi yämiŋ yäpmäŋ kuŋirän kudän waki u kaŋ pewun yäŋpäŋ ude täŋkut.

✧ 1:17: Rom 16:27 ✧ 1:18: 1Ti 6:12; Jud 3 ✧ 1:19: 1Ti 3:9

✧ 1:20: 2Ti 4:14-15, 1Ko 5:5

2

Ekäniken yänpäpikta jukuman

¹ Eruk Timoti, intäjukunä nadäk kehäromi injit täyat uwä ɲode gäwera; Nadäkinik tänpänitä ämawebe kuduptagänta yänpän Ekäniken yänpäpik täkot. Tänpän imaka u ba unita äma ätutä wäyäkɲek täkan unita yänpän Anutu-ken yänpäpän bänep täga man iwet täkot.

² ✧ Tänpän kome täno intäjukun äma ba gapman kudupta Anutu-ken yänpäpik manpän mehamtän yämik täkot. Yänpäpik man ude yänitna watä it niniñirä kwiniñän itpän Anutu iniñ orerani ude kuñatpän kudupi siwoñigän kan itna.

³ Ude tänayän täkamän unitä api tägawek. Ba waki keriken nanik nimagurani ämanin Anutu unitä nibäwän udegän api tägawek.

⁴ ✧ Unitäwä äma kuduptagän inita biñam tänpän man bureni yäpmänpän bänepi-ken pekta nadäk täyak.

⁵ U imata, Anutu kubä-tägän it nimitak. Ba bämop äma bureni kubägän, Anutu ba äma nin bämopnin-ken it täyak u äma äworewani Jesu Kristo.

⁶ ✧ Kristo unitä kadäni iwoyäwani-ken ämawebe kuduptagän mominin täno kowata däpmän tärekta gupi iniñ kireñkuk. Ude täñkuko uwä kwawak ɲode niwoñäretak; Anutu u ämawebe kuduptagän waki keriken nanik yämagutta nadäk täyak.

⁷ ✧ Unita näk ämawebe Manbiñam Täga u yänähänpän yäwetta ba aposoro ude iretta yänpän

---

✧ **2:2:** Efe 6:18; Plp 4:6   ✧ **2:4:** Ese 18:23, 1Ti 4:10, 2Pi 3:9; Rom 3:29-30; Hib 12:24   ✧ **2:6:** Gal 1:4   ✧ **2:7:** Apos 9:15; Gal 2:7-8, 2Ti 1:11

iwoyānpāṅ nepmanṅpani. Tānpākaṅ guṅ ābotken man bureni-inik ba nadākinik tāṅo mebāri yāwetpāṅ yāwoṅārekta yāwoṅārewani āma tāṅo piā ude yāṅ namani. Man uwā jop nāmo, bureni yāyat!

Āmawebe tāṅo man

⁸ Eruk, āmanita ṅode yāyat; Āma komeni komeni, siwoṅi itkaṅ Anutu-ken ket kewatpāṅ kaṅ yāṅapik tāṅput. Ude tāṅpāṅ noriye-kāt kokwawak ba iwan nāmo tāneṅ. Nāmo, irit kuṅat-kuṅari pakigān kaṅ kuṅarut.

⁹ ✧ Ba webeta udegān ṅode yāwa; Webewā tek āhan nadāwani kaṅ tāṅpāṅ yāpmāṅ kuṅarut. Inita nadāwā āpani tāṅpāpāṅ āmatā gāripi nibāwut yāṅpāṅ gupita epmāget taṅi nāmo tāneṅ. Tāṅpāṅ gwāk pujiṅ topmāk-topmāk tāṅpāṅ nāmo kuṅatneṅ. Ba omāk meran, gwāki ārowani nāmo meran tāṅ yāpmāṅ kuṅatneṅ.

¹⁰ ✧ Nāmoinik. Webe, Ekāni tāṅo gāripi terakgān kuṅatnayāṅ yāk tākaṅ unitāwā tāṅkentāk-kentāk piā tāṅpeṅ kuṅarirā uyaku api tāgawek.

¹¹ Tāṅpāṅ Anutu tāṅo kābeyā-ken webewā, kwikinik āpani itkaṅ juku peṅpāṅ nadāk-nadāk piā tāk tākot.

¹² ✧ Tānpākaṅ webetā āmani Anutu tāṅo manpāṅ yāwetpāṅ yāwoṅārek piā ude tākta ba intājukun tāṅ yāmikta nāmo nadāṅ yāmitat. Uwā kābeyā-ken man kum itneṅ.

13 ✧ U mebäri ƚodeta; Anututä Adam jukun täŋkaŋ Iv mäden tewän ahänkuko unita webetä intäjukun itta bitnätat.

14 ✧ Ba Adamtä täŋyabäk täŋo mähemi nämo nadäŋ imiŋkuk. Webenitä nadäŋ imiŋpäŋ momiken maŋkuk.

15 Upänkaŋ webewä nanak bäyak-bäyak terak Anututä api yäpäŋ täganeŋ. Bureni, webe u nadäkinik, bänep iron ikek, bänep siwoŋi ba nadäk-nadäk täga terak kuŋatnayäŋ täŋo uwä Anututä api täŋkentäŋ yämek.

3

Äbot täŋpanita watä äma täŋo man

1 ✧ ƚode nadä; Äma kubätä äbot täŋpani täŋo watä äma kubä ude itta nadäweko uwä piä täga täŋpayäŋ nadätak yäŋ yäneŋ. Man u bureni-inik.

2 ✧ Upänkaŋ äma kubätä watä äma piä u täkta nadäŋpäŋä uwä ämawebe iŋamiken kädet siwoŋi terak kuŋarek. Uwä webe kubägän yäpani. U irit kuŋat-kuŋarita watäni itkaŋ nadäk-nadäk täga Anutu-ken nanik yäpmäŋ kuŋarani. U iron terak kuŋarani. U yäŋpäŋ-yäwoŋärek piä säkgämän täŋpani.

3 Täŋkaŋ ume komita ämäŋi nämo täŋpani. Täŋkaŋ ämik täŋpani nämo, äma kwini, komi nämo, säkgämän-inik kuŋarani. Ba moneŋ tuŋumta nadäŋ gäripi-inik nämo täŋpani.

✧ **2:13:** Stt 2:7,22, 1Ko 11:8-9 ✧ **2:14:** 2Ko 11:3 ✧ **3:1:** Apos 20:28 ✧ **3:2:** Tai 1:6-9

4 Äma uwä iniken webe nanakta watäni säkgämän it yämiñpäñ äperiye nanakiye yäñpäñ-yäwoñärek täñirän nani orañ imiñpäñ mani buramiñpäñ kuñarani.

5 Unita jide nadätan? Äma kubätä webeni nanakiye watä säkgämän nämo it yämeko uwä jide täñpäñ Anutu täño äbot täñpani ämawebeta watä säkgämän it yämek?

6 Täñpäkañ bänep apigän äyänurani kubätä äbot täñpanita watä nämo irek. Äma udewanitä inita nadäwän ärowani täñirän Anututä Satanta täñkuko ude, manken tewekta.

7 ✧ Ba ugän nämo. Äma kubätä watä äma piä yäpmäkta nadäweko uwä ämawebe Jesuta nadäkinik nämo täñpani iñamiken siwoñi kuñarirän äma täga yän iwerani. Täñ, äma udewani nämowä ämawebetä yäñpäñ-kañiwat täñirä Satantä bänepi täñpän guñ tawäpäñ buñep-ken tewekta.

8 Äbot täñpani täño täñkentäk äma imaka, ämawebe iñamiken siwoñi kuñatkañ täñyäkñarani nämo täñpani. Täñkañ ume komi nañkañ tängunğunğ nämo täñpani. Ba moner äma täñyäkñarani täñpäñ moner tuñum jop nämo yäpani.

9 Täñkañ äma u Anutu iwat-iwat kädet Anututä ini kwawak niwoñärenğkuko u inçit-inik täñpäñ Anutu iñamiken bänepi kuräki-inik irani.

10 Täñpäkañ pengänä täktäki ba irit kuñat-kuñari yabäñpäñ-nadäk täñpäñ käderi täga täñpeko uwä, eruk piä yämen.

11 ✧ Täñpäñ webeniye udegän, ämawebeniye iñamiken siwoñi kuñarani ba man äyänutpäñ yäkyäk

nämo tänpäni. Uwä kwikinik itkaŋ bänepita watäni itpäŋ man bureniġän yänpäŋ kuŋarani.

12 Tänpäkaŋ äbot tänpäni täŋo täŋkentäk äma uwä webe kubäġän yäpmänpäŋ äperi nanak ba watäniyeta säkgämän yabäŋ yäwarani.

13 Eruk, täŋkentäk äma piäni täŋpewä tägak täkaŋ uwä wäpi biŋam säkgämän ahäk täkaŋ. Ba nadäkiniki kehäromigän inŋitpäŋ unitäŋo mebäri yäŋahäkta bätakiġän nadäk täkaŋ.

Anutu iwat-iwat kädet unitäŋo mebäri-inik

14 Timoti, näk gäkken bäräŋeŋ ärekta nadätat upäŋkaŋ ŋodeta yänpäŋ man ŋo intäjukun kudän tänpäŋ gamitat.

15 ✧ Ude tänpäŋ imaka kubätä gäkken ärekta kädet täŋpipiŋ nameko uwä, eruk man ŋo daniŋpäŋ nadäŋkaŋ Anutu täŋo äbot nin kädet siwoŋi u ba u täga iwatne yäŋ ket nadäwen. Tänpäkaŋ Anutu täŋo äboriye nin uwä Anutu irit mähe mi täŋo äbot bureni. Nadätan? Anutu täŋo äbot pähap uwä man bureni täŋo meham ba bek bämopi ude itkaŋ.

16 ✧ Bureni-inik, Anutu Bureni iwat-iwat kädet unitäŋo mebäri-inik u imaka taŋi pähap kubä! Anututä ini niwoŋärenkuko uwä ŋode;

Äma äworeŋirän ämawebetä kaŋkuŋ.

Munapiktä unitäŋo täktäki u siwoŋi-inik yäŋ niwoŋärenkuk.

Täŋirän aŋerotä kaŋkuŋ.

Tänpäkaŋ ämatä wäpi biŋam äma äbori äboriken yäpmäŋ kuŋatpäŋ yäŋahäŋkuŋ.

Täŋirä komen ämatä nadäkinik täŋ imiŋkuŋ.

Nadäkinik täñ imiñirä Anututä kunum gänäñ
yänikñat yäpmänj äro wäpi biñam ikek tenjukuk.

4

Äma täño nadäk jopi nämo iwatneñ

¹ ✧ Munapiktä kwawak ñode yänjahäk täyak; Kämiwä äma ätutä Anutu täño man penpänj Satan täño äboriye unitäño yän-yäkñarani man ba mäjo täño jop manman api nadänj yäminenj.

² Täñpäkañ äma man u dewani yänjahäk täkañ uwä jopman yäwani. U bänepitä kudän u siwoñi yän nadäk täkañ u nadänj parit täñpäñ äma jop yän-yäkñatpäñ yäjiwät man mebäri mebäri ñode yäk täkañ;

³ ✧ Webe yäpmäkta yäjiwäranani yäk. Gubañigän itkot yäk. Ba, ketem ätu nämo nänenj yän yäk täkañ. Ude yäk täkañ upänkañ ketem uwä Anututä penj moreñkuk. Ketem u ämawebe nadäkinik ikek itpäñ man bureni bänepi-ken pewani unitä bänep täga man iwetpäñ nänenjta yänjukuk.

⁴ ✧ Imaka kuduptagän Anutu-ken nanik ahäwani uwä tägagän. Unita äma kubätä u nakta yäjiwätñañi nämo. Nämoinik, bänep täga man iwetpäñ u kuduptagän täga yäpmänjpäñ näne.

⁵ Ude täñitna Anutu täño man ba bänep täga man unitä ketem terak äronjirän Anutu injamiken nintä nakta biñam täk täkañ.

Timotita jukuman ätu

⁶ Eruk Timoti, gäk äbot täñpani notkaye man ño yäwetpäñ yäwoñäreke täñpayänj täno uwä Jesu Kristo

✧ **4:1:** 2Ti 3:1, 2Pi 3:3, 1Jo 2:18; Jud 18 ✧ **4:3:** Stt 9:3; Rom 14:6, 1Ko 10:30-31 ✧ **4:4:** Stt 1:31; Apos 10:15

täŋo piä ämani, man buramik ämani ude api iren. Täŋkaŋ nadäkinik täŋo man ba Anutu täŋo man mebäri bureni nadänpäŋ buramiŋ yäpmäŋ äbuno unitä bänepka täŋo ketem ude täŋirän api kuŋaren.

7 ✧ Täŋpäkaŋ äma jop manman yäwani täŋo kobap man ba Anututa nämo nadäwani täŋo jop manman u nadäkta kaŋ bitnä. Man udewani mäde ut imiŋpäŋ Ekäni täŋo käderita yänpäŋ-nadäk tänpäŋ nadäkinikka täŋkehärom täyi.

8 ✧ Nadätan? Gupnin täŋpidäm takta täŋoret u täga täŋkentäŋ nimik täyak upäŋkaŋ bänep täŋpidäm tänpäŋ Ekäni täŋo käderi siwoŋi iwat-iwat u imaka bureni-inik. Unitäwä kome terak ŋo, ba kämi kunum gänaŋ bok, täŋkentäk bureni pewän ahäŋ nimikta biŋam yäwani.

9 ✧ Man ŋowä bureni-inik. U ämawebe kudup-tagän yäpmänpäŋ bänepnin-ken penaŋi.

10 ✧ Täŋpäkaŋ unitäŋo bureni yäpmäkta nin nämo gaŋa taŋkaŋ gwäk duŋduŋ piä pähap täk täkamäŋ. Täŋkaŋ Anutu irit mähemi, unitäŋo kehäromi terak yeŋgämina pek täkaŋ. Anutu uwä ämawebe kudup-tagän waki keriken nanik yämagutta kehäromi pat imitak. Täŋpäkaŋ kehäromini uwä nadäkinik täŋpani nin waki keriken nanik nimagutkuko ubayäŋ!

11 Timoti, man gäwetat ŋo kudup yäwetpäŋ yäwoŋärekaŋ täk täyi.

12 ✧ Tänpäŋ gäk äma gubaŋi unita yänpäŋ ämawebetä gäka nadäwä äpani nämo täŋpek. Gäk bänep iron ba nadäkinikka nitek, ba bänep siwoŋi

✧ 4:7: 1Ti 1:4, 6:20, 2Ti 2:16 ✧ 4:8: 1Ti 6:6 ✧ 4:9: 1Ti 1:15

✧ 4:10: 1Ti 2:3-4 ✧ 4:12: Tai 2:15

terak itkaŋ man yäkyäkka ba täktäkkatä äbot täŋpani kädet siwoŋi kaŋ yäwoŋäre. Ude täŋiri udegän täk täkot.

¹³ Ude täŋpäŋ näka itsämäŋkaŋ Anutu täŋo man danipäŋ yäwoŋärek täŋit, unitäŋo mebäri bureni yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋpäŋ, kädet siwoŋi iwatta peŋ yäwet täyi.

¹⁴ ✧ Täŋpäŋ intäjukun ämatä Munapik-ken nanik man yäŋahäŋpäŋ keru gwäkka terak peŋirä piä täkta Anutu täŋo iron yäpuno unita nadäsi. Iron unitäŋo bureni pewi putärewekta kehärom täŋpäŋ kaŋ yäpmäŋ kuŋat.

¹⁵ ✧ Täŋpäŋ piäka u täŋ-dämiŋiri burenitä ahäŋpäŋ parirän kaŋ kawut.

¹⁶ Täŋkaŋ gäkŋaken irit kuŋat-kuŋatkata ba man yäwetpäŋ yäwoŋärek täk täyan unitä siwoŋi itta watäni itpäŋ kaŋ kuŋat. Ude täŋkaŋ gwäk pimiŋpäŋ täŋpayäŋ täno uyaku ämawebe gäkŋo man nadäk täkaŋ u, ba gäkŋa bok, irit täga api kaŋ-ahäneŋ.

5

Äbot täŋpani ämawebejiye tägagän täŋ yämineŋ

¹ ✧ Timoti, äma ekäni kubätä goret kubä täŋirän man jäpi nämo iweren. Nämo, yäpä-siwontak man kwini terak iweren, gäkŋaken nanka iwereno udegän. Ba äma gubaŋi gubaŋi udegän, gäkŋaken notkayeta täŋ yämeno udegän täŋ yämen.

² Ba gäkŋaken meŋkata täŋ imeno udegän webe ekäni ekänita täŋ yämen. Ba webe gubaŋi gubaŋi

udegän, gäknaken wanotkayeta täñ yämeno udegän kädet siwoñi terak täñ yämen.

³ Täñpäñ webe kajat u orañ yämen. U webe täñkentäkiye nämo udewanita yäyat.

⁴ Täñpäkañ webe kajat kubä äperiye nanak ba äbekiye oraniye nitek täñpäwä, yäwetpäñ yäwoñärek täñiri miñi ba äbeki pähap u täñkentän imineñ. Ude täneño uwä Anutu iniñ oretoret kädet bureni täneñ. Ude täñpäñ kowata komi nadäñpäñ watä it yämeko uwä udegän täñ imineñ. Ude täñirä Anututä yabäwän tägawek.

⁵ ✧ Täñpäkañ webe kajat bureni-inikä, inigän-inik itkañ Anutu kwasikotpäñ kepma bipani Anutuken täñkentäta yäñapik täkañ.

⁶ Täñ, webe kajat kubätä iniken gärip terak kuñareko uwä kodak itak upäñkañ kumbani yäñ iwetneñ.

⁷ Unita Timoti, man uwä kehäromigän yäweri nadäñpäñ Anutu ba ämawebe injamiken momi nämo, siwoñigän kuñat täkot.

⁸ Täñpäkañ äbot täñpani kubätä äboriye ba nägät moräkiye yabäñpäñ nämo täñkentän yämeko, ba bänep iron kädet nämo täñ yämeko uwä äma udewanita u nadäkiniki penpäñ Anutu kakätäk-inik täyak ubayäñ yäñ nadäneñ. Unitäño kudän wakitä Anututa nämo nadäwani äma täño yärepmitak.

⁹ Täñpäkañ webe kajat kubä webe pähap täñpäñ obañ 60 ude tärewani, äma kubägän yäpani udewani äbot täñpani-ken täñkentäk yäpmäta wäpi webe kajat täño wäpi tawañ terak täga penneñ.

✧ 5:5: Luk 2:37, 18:7

10 ✧ Webe uwä täñkentäk piä täñpani ba nämo täñpani unitäño mebäri kakta äma ätu ñode yäwet yabäneñ; Äperiye nanak jide ude yabäñ yäwat kuk? Ba äma kudupitä ahäñ imiñirä jide ude täñkentäñ yämiñkuk? Ba äma Anutu täño man yäpmäñ kuñarani iron jide täñ yämiñkuk? Ba äma bäräpi nikekta täñkentäk jide ude täñ yämiñkuk? Ba iron kädet ätu jide ude täñkuk? Kädet udewanita yäwetpäñ nadäk täñirä tägawäpäñ eruk, webe u äbot täñpani täño täñkentäk täga yäpek.

11-12 Upäñkañ webe kajat gupi kodakitä täñkentäk yäpmäkta wäpnin tawañ terak kudän täwut yäñ yäneño uwä yäjiwätneñ. Imata, kajari udewani uwä kañgäriptä täñpewän Jesu mäde ut imiñpäñ yäñkehäromtak man webe kajat wäpi tawañ terak itta yäneño u irepmitpäñ äneñi äma kubä yäpmäkta nadäneñ. Ude täñpäñ man bian yäneño u utpäñ momi täneñ.

13 ✧ Webe udewani uwä piäni nämo bumik, iniken gärip terak eñi äro täpätek täñtäñ kuñat täkañ. Täñpäkañ ugän nämo. U ämawebe yäñpäñ-yabäñ yäwat täñkañ man waki mebäri mebäri yäñ-danik täkañ.

14 ✧ Unita näk ñode yäyat; Webe kajat gupi kodaki udewani äma äneñi yäpmäñpäñ nanak bäyañpäñ eñi ba ironiñiye nädananita watä piä täñpeñ kuñatnañi. Ude täñirä iwantä yabäñpäñ man waki yäwetta manta wäyäkñewä wawäpäñ itneñ.

15 Timoti, nadätan? Äbot täñpani webe kajat ätu kädet siwoñi irepmitpäñ Satan täño kädet iwat

täkaŋ.

16 Tänpäkaŋ nadäkinik tänpäni webe kubä täŋo äbotken nanik kubätä webe kajat ude ireko uwä, webe unitä kajari unita watäni täga it imek. Ude täneŋo uyaku äbot tänpäni ätutä webe kajat ude-wani watäni itta nämo api tänpäräp täneŋ. Upäŋkaŋ webe kajat inigän-inik irani uwä, äbot tänpäni tä watäni täga itneŋ.

Äbot tänpäni watä irit täŋo man

17 ✧ Äbot tänpäni täŋo watä äma piä säkgämän tänpäni piä täŋo gwäki yämineŋ. Tänpäkaŋ u bämopi-ken nanik Anutu täŋo man mebäri bu-reni yäwetpäŋ yäwoŋäreŋ ba yäŋahäk-ahäk kadäni kadäni täk täkaŋ äma unita gwäki taŋi yämineŋ.

18 ✧ Unitawä Anutu täŋo man kudän täwani ŋode itak u nadäkaŋ;

*Bulimäkautä piä täŋ gamiŋkaŋ ketem moräki
näŋpayäŋ täŋirän nämo yäjiwären. Ketem
näŋpeko uwä piä täŋo gwäki. Lo 25:4*

Ba man kubä ŋode;

Piä ämatä piä täŋo gwäki täga yäpeŋ. Luk 10:7

19 ✧ Tänpäkaŋ äma kubä-tägän äbot tänpäni täŋo watä äma kubä manken tewa yän yäweko uwä nämo nadäŋ imen. Äma yarä ba yaräkubätä yäneŋo uyaku nadäŋ yämiŋpäŋ man piä tänpäni.

20 ✧ Tärpäkaŋ watä äma u momi täŋirän kaŋ-ahäweno uwä ämawebe iŋamiken yäpä-siwonŋtak man kehäromi iweriri äma ätu imaka, nadänpän umuntäneŋ.

21 Tärpäkaŋ Timoti, Anutu, ba Jesu Kristo ba siwonŋi aŋero äboriye u nabäŋirä ŋode peŋ gäwetat; Jukuman gäwetat ŋo kudup kaŋ iwat. Ude täŋkaŋ äma ätuta gäripi nadänpän täŋkentän yämiŋkaŋ ätuta mäde nämo ut yämen. Nämo, kuduŋtagänta piä uterakgän täŋ yämen.

22 Täŋkaŋ äma kubätä Anutu täŋo piä täŋpayän yäŋirän gäkä jukun tärop taŋpän piä täkta ketka gwäki terak nämo pewen. Nämo, äma u momi pengän täŋpeko uwä momi bok tädeŋo udetä. Unita gäkŋaken bänepka gupkata watäni iriri pakigän kaŋ irän.

23-25 Nadätan? Äma ätu täŋo momi pengän kwawak ahäŋirän ämawebe kuduŋtagän kaŋpän nadäk täkaŋ. Täŋ, ätu täŋo uwä käbop pat yämik täkaŋ uwä kämi yäpmän danik-danik kadäni-ken kwawak mät ahäneŋ. Tärpäkaŋ ämawebe bämopi-ken täŋkentäk-kentäk piä udegän kwawak ahäk täyak. Täŋ, pengän kwawak nämo ahäk täyak uwä käbop it yäpmän kuŋkä kämi mät ahäwek.

Tärpäkaŋ Timoti, kokka-ken käyäm kadäni kadäni täk täyan unita umegän nämo näŋpen. Wain ume täpuri ätu bok näŋpen.

6

Watä piä äma jopita man

✧ 5:20: Gal 2:14; Efe 5:11

1 ☆ Timoti, gäk watä piä äma jopi, Jesuta nadäj imani u ñode yäweren; In kuduptagän mähemjiye täñkentäj yämiñpäñ u gämori-kengän kuñat täkot. U imata, ärowani täñ yämiñirä Anutu täño wäpi biñam ba unitäño man bureni iniñ wärätneño ujeta.

2 ☆ Täñpäkañ watä piä äma ätu täño mähemjiye uwä nadäkinik täñpani upäñkañ ñode yäñpäñ ärowani nämo täñ yämineñ; U notnapak unita unitäño mani täga uret yäñ nämo nadäneñ. Nämoinik! In ñode nadänañ; Mähemna ñowä Jesu täño äbotken nanik. Unita nadäj imikinik täñkañ gwäk pimiñpäñ piä säkgämän täñ imik täyiwa! Unita Timoti, gäk man u wari wari yäwetpäñ yäwoñärek täñpäñ kädet siwoñi u iwatta bänepi täñpidäm tañ yämen.

Moneñ tuñumta nadäj gärip täño man

3 ☆ Täñpäkañ man kubä ñode; Äma ätutä man bureni yäpmäj äyänutpäñ man inigän kubä yäñpäñ Ekäninin Jesu Kristo täño meni jinom unita bitnäc täkañ. Ude täñpäñ unitäño man kädet, yäwetpäñ yäwoñärek täñpani u mäde ut imik täkañ. Eruk äma udewanita ñode nadäneñ;

4-5 ☆ U inita nadäwän ärowani täñpäkañ guñinik täyak yäñ nadäneñ. Äma udewaniwä man bureni peñpäñ manbiñam jopi-jopi terak yäñuruk-uruk bumta yäk täkañ. Ude täñpäñ noriye täño moneñ tuñumta nadäj gärip, yäñpäñ-yabäñ yäk, yäñtäwen-täwen ba nadäk wakiwaki, kadäni kadäni pewä ahäk täkañ. Äma udewani uwä bänep nadäk-nadäki paoräkañ man bureni nämoinik nadäñkañ ñode

nadäk täkaŋ; Anutu täŋo man yäpmäŋ kuŋaritna moneŋ tuŋum kaŋ ahäŋ nimut yäŋ nadäk täkaŋ.

6 ✧ Ude nämo, upäŋkaŋ tuŋum Anututä ähan peŋ nimani unita nadäna tägawäkaŋ Ekäni täŋo kädet siwoŋi iwat-iwat unitä bureni-inik, imaka säkgämän säkgämän pewän ahäŋ nimek.

7 ✧ Unita ŋode nadäk täkäna; Meŋnin koki gänaŋ naniktä ketäŋ äbumäŋo udegän kumäŋpäŋä ketäŋ api kune.

8 ✧ Unita ketem kenta tek nadäwani yäpmäk täkamäŋ unitagän nadäk täkäna!

9 ✧ Moneŋ tuŋum pähap ätukät yäpmäkta nadäk täkaŋ uwä täŋyabäk täŋo buŋep gänaŋ äpmok täkaŋ. Täŋpäkaŋ imaka jopi mebäri mebärita nadäŋ gärip täk täkaŋ unitä yepmäŋitpäŋ irit kuŋat-kuŋari täŋpänwak täkaŋ.

10 ✧ Bureni-inik! Moneŋ tuŋumta nadäŋ gärip unitäwä kädet waki mebäri mebäri täŋo mebäri-inik täyak. Nadäkaŋ? Äma ätutä kädet ude iwatpäŋ Ekäni täŋo man kädet peŋ awähutpäŋ bäräpi pähap mäyap kotaŋkuŋ.

Irit kehäromi yäpmäkta gwäk piminen

11 ✧ Täŋpäkaŋ Timoti, Anutu täŋo äma gähä imaka udewani kaŋ-umuntaŋ uruŋ käda kuŋaren. Ude täŋkaŋ siwoŋigän kuŋatpäŋ Anutu ini bu-mik itkaŋ, nadäkinik, bänep iron nitek kuŋaren. Täŋkaŋ kehäromigän itpäŋ ämawebe bänep kwini terak yabäŋ yäwaren.

12 ✧ Täŋkaŋ gwäk pimiŋpäŋ nadäkinik bureni täŋo

✧ **6:6:** 1Ti 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 ✧ **6:7:** Jop 1:21; Sav 5:15

✧ **6:8:** Snd 30:8 ✧ **6:9:** Snd 23:4, 28:22 ✧ **6:10:** Efe 5:5 ✧ **6:11:**

2Ti 2:22 ✧ **6:12:** 1Ko 9:25-26, 1Ti 1:18, 2Ti 4:7

kädet tägämän u iwat täyi, ämatä gwäk pimiñpäñ närepmirek gärepmirek täk täkañ ude. Ba irit kehäromi kañ-ahäkta kehärom tañpäñ kuñat täyi. Unita nadätan? Irit kehäromi unita biñam täkta Anututä gämagutkuk. Täñpäñ ämawebe iñamiken Näk Jesuta nadäkinik täyat yäñ yäñahänjkun-ken uken gämagutkuk.

13 ✧ Anutu, imaka kuduptagän irit ikek yämik täyak u iñamiken, ba Jesu Kristotä nämo umuntañpäñ Pailat iñamiken man bureni yäñahänjkuko u iñamiken, ñode peñ gäwetat;

14 Gäk Anutu ba ämawebe iñamiken siwonigän, momika nämo kuñatkañ piä man yäñ gamani u iwatpäñ täñpeñ kuñariri Ekäninin Jesu Kristo kañ äbän.

15 ✧ Uwä kadäni Anututä iwoyänjkuk-ken uken api äbek. Täñpäkañ Anutu uwä irit gäripi nitek itkañ intäjukun irit piä täñpani bureni-inik ini kubä unitägän it täyak. Uwä intäjukun äma täño Intäjukun-inik, ba äma ekäni täño Ekäni-inik.

16 ✧ Anutu uwä inigän, kumäk-kumäki nämo. U peñyänjeki inigän kubä u gänañ it täyak. Peñyänjeki u äma kubätä u dubini-ken kunañi nämo. Täñkañ Anutu uwä äma kubätä bian nämo kañkuk ba apiñode imaka kubätä täga kënañi nämo. Täñpäkañ wäpi biñam, iniñoret-oret ba kehäromi pähap it imiñkuko unitä pen it yäpmänj ärok täyon. Bureni!

Imaka jopi terak nämo yengämä peney

17 ✧ Eruk Timoti, äbot täñpani ätu kome täño money tuñum tañi nitek uwä ñode yäweren; Gupi

✧ 6:13: Jon 18:36-37; Jon 19:11 ✧ 6:15: Lo 10:17; Rev 17:14

✧ 6:16: Kis 33:20 ✧ 6:17: Sam 62:10; Luk 12:20

yäpmäñ äronpäñ imaka äbutkwani uterak nämo yengämä penen. Nämo inik, Anutu, täñbumbum pewän ahän nimirä unita gäripi nadäk takamän uteragän kañ yengämä pewut yän kañ yäwet.

18 Täñpäñ ñode yäwetgän täñpen; Kädet tägatäga ude täñpäñ tuñum bureni täño mähemi ude kañ irut. Ba imaka päke it yämikañ uken nanik iron täñpäñ ämawebe täñkentän yämineñ.

19 ✧ Ude täñirä tuñum bureni kunum gänañ api buñät yämek. Tuñum bureni unitä täñkentän yämiñpäñ Irit bureni-inik kämi kañ-ahäkta yäwani u määt kañ-ahäneñ.

20 ✧ Täñpäkañ Timoti, piä yän gamani u watäni itpäñ kañ yäpmäñ kuñat. Äma ätutä Nin nadäna-tärewni yänkañ man jopi yänpäñ-nadäk täk täkañ, unita mäde kañ ut yämi. Man u Anutu-ken nanik nämo.

21 ✧ Äma ätu man uterak wohutpäñ nadäkiniki täño kädet kakätänirä putärenkuk.

Eruk uba. Anutu täño orakoraktä in kudup terak äroton.

✧ 6:19: Mat 6:20 ✧ 6:20: 1Ti 4:7, 2Ti 1:14 ✧ 6:21: 1Ti 1:6, 2Ti 2:18

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5